

Suomen Vapaudenpatsas 85 vuotta – patsaan symboliikka edelleen ajankohtainen

Kuvanveistäjä, professori Yrjö Liipolan veistämä Suomen Vapaudenpatsas paljastettiin Vaasan torilla sunnuntaina 9.7.1938 juhlan menoin. Paljastustilaisuuden kunniavieraina olivat mm. tasavallan presidentti Kyösti Kallio, marsalkka C.G. Mannerheim sekä itsenäisyysenaatin ("Vaasan senaatin") elossa olevat jäsenet. Paljastustilaisuutta seuranneen yleisömäärän kerrotaan nousseen 10 000 henkeen. Paljastustilaisuudesta otettu kuva kertoo, että arvio on uskottava.

Kts. Kuva 1.

Patsaskokonaisuus koostuu 8 m korkeasta graniittijalustasta ja jalustan laelle sijoitetuista kahdesta mieshahmosta: seisovasta, kivääriä kädessään pitelevästä ja lakkiaan heiluttavasta sotilaasta sekä hänen takanaan istuvasta haavoittuneesta ja rintaansa pitelevästä aseveljestä. Tämän pronssiin valetun patsasosan korkeus on 6 metriä. Jalustan sivustoilla on piirtokirjoitusta ja runsaasti tummanharmaasta graniittista mattahiottuja kokokuvia.

Patsaan paljastamisen 85-vuotismuistojuhlallisuus

Vapaudenpatsaan paljastuksen 85-vuotismuistopäivää vietettiin sunnuntaina 9.7.2023 patsaan äärellä järjestetyssä juhlatilaisuudessa. Patsaalle laskettiin Puolustusvoimien, Vaasan kaupungin, sotiemme veteraanien ja maanpuolustusjärjestöjen yhteinen seppel. Seppel nauhassa todettiin patsaan jalustan fasadin piirtokirjoituksen mukaisesti, tekstiä paljastuksen jälkeiset tapahtumat huomioon ottaen hieman muuntaen "Isänmaansa vapauttajille ja saavutetun vapauden puolustajille". Seppelienlaskua juhlistivat reserviläisistä koostuneet kaksi kunniavartiomiestä ja kolmihenkinen lippuvartio sekä veteraani- ja maanpuolustusjärjestöjen asettama lippulinna.

Kts. Kuva 2. Seppelienlaskun jälkeen Pohjanmaan maakuntajohtaja Mats Brandt piti juhlapuheen 85 vuotta Vaasan torinäkömää hallinneelle muistomerkille. Brandt käsitteli puheessaan kenraali Mannerheimin aloitteeseen perustuvan patsashankkeen toteutusta sekä patsaan suurta valtakunnallista merkitystä itsenäistyneen Suomen vapauden symbolina. Patsaan edustamat arvot ja symbolit ovat juuri tällä hetkellä äärimmäisen ajankohtaiset. Ukrainan kansa osoittaa vastaavaa isänmaanrakkautta ja itsemääräämisoikeuden kaipausta

Kuva 3, Aimo Nyberg kertomassa Suomen Vapaudenpatsaan sisältämästä symboliikasta
Kuva: Ilkka Virtanen

kuin suomalaiset patsaan paljastamisen aikaisina vuosikymmeninä. Heillä on myös vastaavaa tahtoa ja kykyä taistella näiden arvojen mukaisten päämäärien hyväksi.

Kuvataiteiden opettajana toiminut ja "Vaasa ennen ja nyt" -blogiinsa kattavan ja yksityiskohtaisen esitelyn Vaasan patsaista ja muistomerkistä koonnut Aimo Nyberg on syvästi perehtynyt myös Vapaudenpatsaan sekä sen sotilashahmojen ja jalustan korkokuvien sisältämään symboliikkaan. Juhlatilaisuuden lopuksi Nyberg piti 20 minuutin pituisen esitelmän patsaan sisältämästä symboliikasta. Tarkastellen seuraavassa tätä symboliikkaa pääosin Nybergin esitykseen ja aiempiin blogikirjoituksiin tukeutuen. Kts. Kuva 3.

Suomen Vapaudenpatsaan puhutteleva ja ajan hammasta kestävä symboliikka

Suomen Vapaudenpatsaan sijainti Vaasan torilla on torin pohjoislaidalla niin, että patsaan fasadi osoittaa torille, siis etelään päin, kohti valoa ja toivoa.

Jalustan eteläinen fasadi

Jalustan torille suuntautuvassa fasadissa on kolme symbolikokonaisuutta: Vapaudenristi, patsasta luonnehtiva inskriptio (piirto-

kirjoitus vuosilukuineen) ja lohikäärmeen jalkoihinsa polkenut Suomen leijona. Vapaudenristi on symboleista ylimpänä. Se on perusmuodoltaan yriönristi, jonka päällä on lyhytsakarainen hakaristi. Ristin keskiossa on heraldinen ruusu. Arvomerkkin suunnitteli jo keuhällä 1918 Mannerheimin adjutantti Akseli Gallen-Kallela. Gallen-Kallelan vapaudenristissä käyttämät symbolit, yriönristi, hakaristi ja ruusu ovat ikiaikaisia vahvoja symboleja, kaikki positiiviksi koettuja, voimauttavia ja yhteisöjä vahvistavia kuvioita.

Kts. Kuva 4.

Kaksikielinen inskriptio kertoo, mitä on tapahtunut ja milloin. Tekstissä "Isänmaansa vapauttajille – Ät fäderneslandets befriare, 1918" herättää huomiota, että suomenkielisessä tekstissä isänmaa on varustettu omistussuhteella, ehkä näin on haluttu korostaa vapautuksen kansakunnalle tuomaa omaa itsenäistä toimintamahdollisuutta. Kirjoitusmuodon erikoisuus näkyy mm. siinä, että monet patsaan etsittytekstit ovat virheellisessä muodossa ilman omistussuhteita. Fasadin reliefin voimahahmo on leijona, joka symbolisoi valtaa ja voittoa ja joka antaa voimaa kaikille sitä tukeville, sen takana ole-

valle kansalle, taistelijoille, tänä päivänä jo urheilujoukkueillekin. Suomeen leijona tuli Ruotsista kuningas Juhana III:n aikana 1581 ja yksi vanhimmista Suomen leijonavaakunoista sijaitsee Uppsalassa Juhanan III:n isän Kustaa Vaasan vuonna 1591 valmistuneessa hautamonumentissa. Leijonavaakuna on edelleen Suomen virallinen vaakuna, se esiintyy myös virallisissa valtioliipuissa.

Reliefin lohikäärme taas edustaa vastavoimaa, jonka voittaja alistaa ja pitää kontrollissaan. Se on vertauskuva kaikille kielteisiksi koetuille asioille. Patsaan pystytyksen aikoihin näitä kielteisiä asioita olivat ainakin aiemman vieraan hallitsijavallan Venäjän sortotoimet ja oman kansakunnan vallankumoukselliset. Lohikäärme on samaa perua kuin esimerkiksi partiolaisten tuntema Pyhä Yrjö, joka legendan mukaan voitti lohikäärmeen. Leijona ja lohikäärme -kokonaisuuden on veistänyt maamme ehkä huomattavin eläinveistosten tekijä Jussi Mäntynen.

Läntinen sivusta

Jalustan läntiselle sivustalle on sijoitettu Laki- ja Uskonto-allegoriat.

Kts. Kuva 5. Laki-allegoria edustaa nuori mies attribuutinaan miekka ja kilpi. Ylävartaloltaan alastomalla

sotilasnuorukaisella on laskestettu vaate alavartalonsa verhoon. Sotilas nojaa maahan tukeutuvaan miekkaan ja toisen käsivarren vaakunakilvessä on teksti LEX. Miekka on symboli kyvyille ylläpitää järjestystä ja lakien noudattamista. Kilpi on puolustamassa lakitekstejä ja niihin kirjattuja oikeuksia ja velvollisuuksia. Uskonto-allegoriassa nuori nainen seisoo katse kääntyneenä kohti reliefin yläreunassa kuvattua kirkkoa ja kirkon seinään hakattua ristiä, vasen käsi on sydämen päällä. Koti, uskonto ja isänmaa ovat ne suomalaisten perusarvot, joista nämä reliefit muistuttavat. Nämä kaksi reliefiä, Laki ja Uskonto ovat tietoisesti rinnakkain ja niiden ilmiansuunta on kohti länttä. Sieltä on Suomeen tullut niin luterilainen kristinusko kuin Ruotsin laki, jotka molemmat säilyivät yli koko Venäjän hallintokauden. Paikallisesti reliefien suunta heijastaa myös sitä, että siellä lähietäisyydellä sijaitsevat sekä Vaasan kirkko että Hovioikeus, molemmat heti uuden Vaasan perustamisen jälkeen 1860-luvulla rakennettuina. *Pohjoinen sivusta*

Patsaan pohjoinen takasivusta on saanut esitettäväkseen komean Mannerheim-reliefin, jonka korkeus on 230 cm ja leveys 160 cm. Ylipäällikkö on kuvattu reliefissä sivulta, talvisessa sotilasasussa mantteli päällä, kiikari oikeassa kädessä ja vasen käsi taskussa. Ylipäällikön takana näkyy valkoisen armeijan joukkoja tykistö tukemaan.

Kts. Kuva 6. Mannerheimiä esittävän reliefin sijoittaminen patsasjalustan takasivustalle voi tuntua paikkana vaatimattomalta. Sijoitus on kuitenkin tarkkaan harkittu, sillä torin pohjoispuolitse kulkee yksi Vaasan pääkaduista, rautatieasemalta Hovioikeuteen johtava Hovioikeudenpuistikko. Mannerheim on näin voinut vertauskuvallisesti olla vastaanottamassa tätä puistikkoa pitkin myöhemmin marssineet lukuisat paraatijoukot.

Reliefin symboliikka on ilmeinen. Suomi ja suomalaiset ovat aina valmiita puolustamaan itsenäisyyttään ja vapautta. Etualalla seisoo joukkojaan johtava ylipäällikkö Mannerheim rauhallisena ja armeijansa etenemiseen luottaen. Patsaan paljastusta seuranneet seitsemän vuotta osoittivat tämän todeksi. Tasavallassamme tehdyt tuoret ratkaisut osoittavat, että tämä pätee myös nyky-Suomeen. *Itäinen sivusta*
Patsaan jalustan itäisellä si-

vustalla ovat saaneet sijansa Työ- ja Tulevaisuus-allegoriat.

Työ-allegoriassa on kuvattu nuori mies sirppi ja viljantähkä käsissään, yllään lantion peittävä vaate. Hahmo edustaa sadan vuoden takaisen Suomen maatalousvaltaista yhteiskuntaa. Yhteiskunta on muuttunut, mutta työ on säilynyt yhteiskunnan hyvinvoinnin keskeisenä elementtinä.

Tulevaisuus-allegoria edustaa perinteistä madonna-aihetta: äidillä on turvallinen olemus ja katse, hänellä on sylissään pieni uinuva lapsi ja helmoissaan vähän vanhempi poika. Erityisesti lapset tuovat reliefissä esiin tulevaisuusnäkökulman.

Kts. Kuva 7: Nainen ja mies ovat rinnakkain myös patsaan jalustan vastakkaisella puolella. Nämä kaksi kuvaparia on toteutettu samalla tavalla ihanteellisen klassisen tyylin mukaisesti. Vastakkaisilla sivustoilla sijaitsevat reliefiparit muodostavat yhdessä kokonaisuuden, missä korostuu perheiden merkitys koko kansan selviytymisessä itsenäisenä ja omiin voimiinsa luottavana kansakuntana. Perhekäsitys on aikakauden hengen mukaisesti perinteisen idyllinen: isä hoitaa kodin ulkopuoliset asiat ja äiti toimii kotihengettärenä. Sota-aikana tämä merkitys isälle perusarvojen – kodin, uskonnon ja isänmaan – puolustamista aseina ja äidille kotirintaman töitä ja jälkikasvusta huolehtimista. Naiset osallistuivat kuitenkin merkittäväällä panoksella myös rintamapalvelukseen – ilman asetta.

Pääaihe:

patsaskokonaisuuden pronssinen veistos

Suomen Vapaudenpatsaan varsinaisen pääaihe, pronssinen veistos on kahden ihmisfiguurin muodostama ryhmä. Ryhmä koostuu kahdesta talonpoikaissoturista, suojeluskuntalaisista. Heistä etummainen seisoo jyrkästi hajareisin, heiluttaa lakkiaan ja "huutaa" voiton huumassa, toisessa kädessään hänellä on alas laskettu kivääri. Sotilaiden suojelukuntatausta käy ilmi heidän vaatuksesta, sarkapuvusta, lapikkaista ja lakkiin kiinnitetystä havunokasta.

Kts. Kuva 8. Taaimmainen sotilas on edellisen haavoittuneena istumaan vaipunut aseveli, jolla on maasta tukea ottavassa oikeassa kädessään yhä miekka ja joka vasemmalla kädellään pitelee rintaansa. Kasvoillaan haavoittuneella sotilaalla on itsensä uhriksi antaneen autuas ilme.

Veistos kuvaa hyvin sodan olemusta, menestyksen synnyttämää huumaa mut-

ta myös uhriksi joutumista. Taistelun päätyttyäkin sotilaat ovat edelleen varautuneita, aseet on laskettu, mutta ne ovat käsillä ja tarvittaessa käyttövalmiudessa.

Yksityiskohta: havukokardilakki

Patsaan etummainen sotilas on paljastanut päänsä ja nostanut lakkinsa kohti taivasta. Lakkiin on näkyväksi merkiksi kiinnitetty kuusenhavu. Merkinä kuusenhavu tarkoittaa, ettei alueella ole vihollisia, alue on vapaa, isänmaamme on omassa hallinnassamme!

Kuva 9: Kuusenhavutunnus otettiin käyttöön Vapaussodan aikana. Tampereen valtauksen edellä Suomen valkoisen armeijan taisteluun osallistuville joukoille annettiin käsky kiinnittää päähineeseensä kuusenhavu. Tunnuksella haluttiin helpottaa oman puolen taistelijoiden erottumista vihollisesta vaikeassa ja sekavassa kaupunkitaistelussa. Ohjeen mukaan havunkokardiin piti laittaa lakin lisäksi myös taskuun. Tarkastustilanteissa tämä havu todisti, että omia ollaan, vaikka lakin havu olisi taistelun ti-

mellyksessä pudonnut. Kuusenhavu jäi myöhemmin pysyvästi käyttöön. Hallituksen valkoisten joukkojen voitonparaatissa Helsingissä 16.5.1918 joukkojen oli käsketty käyttää havutunnusta. Havukuvio on edelleenkin käytössä Puolustusvoimissa, mm. upseerien kauluslaatan reunakuvioinneissa.

Koko Suomen ja koko kansan Vapaudenpatsas
Lähtökohtana patsashankkeelle oli tavoite luoda muistomerkki Vapaussodassa hallituksen joukoissa

menestyksekkäästi taistelleille sotilaille ja uhriksi joutuneille. Hankkeen toteutuminen vasta 20 vuotta taistelujen päättymisen jälkeen merkitsi patsaan paljastuksen voineen tapahtua jo osittain tasaantuneiden mielialojen vallitessa. Esi-merkiksi tasavallan presidentti Kyösti Kallion puhepaljastustilaisuudessa oli sovittava ja kansakunnan yhtenäisyyden tarvetta korostava. Runsaan kahden vuoden päästä alkaneessa Talvisodassa tätä yhtenäisyyttä tarvittiin ja se myös saavutettiin.

Vuosien 1939–1945 sotien veteraaneille Suomen Vapaudenpatsas on aina ollut heidän kunnioittamansa ja rakastamansa vapauden ja isänmaallisuuden symboli. Yleinen mielipide onkin alkanut mieltää patsaan myös näiden myöhempien kunniamerkkien muistomerkiksi. Suomen Vapaudenpatsaalle 9.7.2023 lasketun seppeleen nauhojen teksti ”Isänmaansa vapauttajille ja saavutetun vapauden puolustajille” kertoo osaltaan tästä tulkinna laajenuksesta.

Ilkka Virtanen

Kirjoituksen symboliikkaa käsittelevä osa tukeutuu vapaamuotoisesti Aimo Nybergin blogissaan ”Vaasa ennen ja nyt” Suomen Vapaudenpatsaan symboliikkaa käsittelevään kirjoitussarjaan sekä samassa blogissa julkistettuun Nybergin juhlatilaisuuden esitelmään.

<http://vaasaennenjanyt.blogspot.com/2020/12/suomen-vapaudenpatsas-symbolit.html>

<http://vaasaennenjanyt.blogspot.com/2023/07/kierroksella-vapaudenpatsaan-ympari.html>

Kuva 1 Suomi on saanut muistomerkin vapaudelleen ja itsenäisyydelleen

Kuva: Pohjanmaan museo

Kuva 2 Seppelipartio suorittamassa seppeleenlaskutehtäväänsä evl Pasi Heinuan johdolla

Kuva: Ilkka Virtanen

Kuva 4. Patsaan jalustan torille suuntautuvaa fasadia

Kuva: Ilkka Virtanen

Kuva 5 Läntisen sivustan Laki- ja Uskonto-allegoriat

Kuva: Aimo Nyberg

Kuva 9 Vapaussodassa käyttöön otettu suojeluskuntalaisten kuusenhavutunnus

Kuva: Aimo Nyberg

Kuva 8 Kahta suojeluskuntalaissotilasta esittävä pronssipatsas

Kuva: Aimo Nyberg

Kuva 7 Itäisen sivustan Työ- ja Tulevaisuus-allegoriat

Kuva: Aimo Nyberg

Kuva 6 Hovioikeudenpuoleisen sivustan Mannerheim-reliefi, Mannerheimin katse suuntautuu itään

Kuva: Ilkka Virtanen